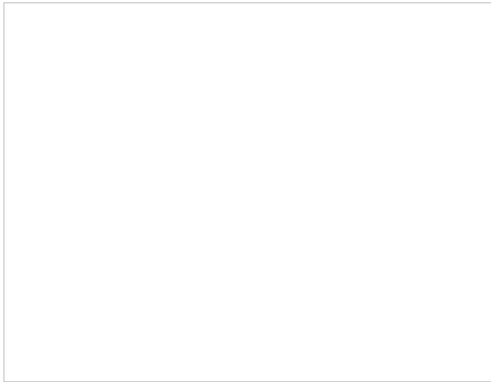

Το Καταστασιακό Ιδεώδες

2012-01-16 11:01:27 efor

του Υβ Λε Μανάκ

Στο ξεκίνημα της, η Καταστασιακή Διεθνής απαρτιζόταν από καλλιτέχνες που προέρχονταν από την μεταπολεμική ευρωπαϊκή πρωτοπορία: την ομάδα Cobra, τους Λετριστές, που κι αυτοί είχαν επηρεαστεί από παλαιότερα ρεύματα των αρχών του 20ού αιώνα (Νταντά, υπερρεαλιστές, φουτουριστές κλπ). Εκείνα τα διαφορετικά παλαιότερα κινήματα δεν είχαν μείνει ανεπηρέαστα από πολιτικά και κοινωνικά γεγονότα της εποχής τους (τον μαρξισμό, τη ρωσική επανάσταση κτλ.) και συχνά επαναφομοιώνονταν από αυτά. Όσοι γλίτωναν από την πολιτική επαναφομοίωση, επέστρεφαν και πάλι σε μια τέχνη, στην απαξίωση της οποίας είχαν και οι ίδιοι συνεισφέρει, και η οποία, μή μπορώντας να δώσει πλέον νόημα στη ζωή τους, μετασχηματίστηκε σε συντεχνιακή πρακτική και ιδεολογία.

Από την δική τους πλευρά, οι καταστασιακοί ήθελαν να ζήσουν την τέχνη, όχι απλά σαν μια μαρτυρία του αστικού ανθρωπισμού, αλλά σαν την ίδια τη μορφή αυτού του ανθρωπισμού. Δεν ήθελαν πλέον να παράγουν απλώς έργα τέχνης που εκθειάζουν τις νίκες της κυρίαρχης τάξης (ή του προλεταριάτου) αλλά να πράξουν έτσι ώστε ο καλλιτέχνης, με την προσωπική του στάση, να μετέχει στη δημιουργική πράξη. Αυτό ακριβώς εξέφρασαν ως θέληση πραγμάτωσης και συνεπώς κατάργησης της τέχνης.

Βέβαια, ούτε οι καταστασιακοί έμειναν ανεπηρέαστοι από την εποχή τους. Ωστόσο υπήρξαν έντιμοι, και αυτό μαρτυρά το γεγονός ότι οι αναζητήσεις τους ξέφυγαν εν μέρει από τις ιδεολογικές επιρροές. Πράγματι, ως καλλιτέχνες καταπάτησαν ειλικρινά με το ξεπέραςμα της τέχνης και προώθησαν νέα πειραματικά εργαλεία: την μεταστροφή, την κατασκευή καταστάσεων, την κριτική της καθημερινής ζωής. “Δεν υπάρχει ελευθερία στη χρήση του χρόνου χωρίς την κατοχή των σύγχρονων εργαλείων κατασκευής της καθημερινής ζωής. Η χρήση τέτοιων εργαλείων θα σημαδέψει το άλμα από μια ουτοπική επαναστατική τέχνη σε μια πειραματική επαναστατική τέχνη” (Γκυ Ντεμπόρ, Internationale Situationniste, τχ.6)

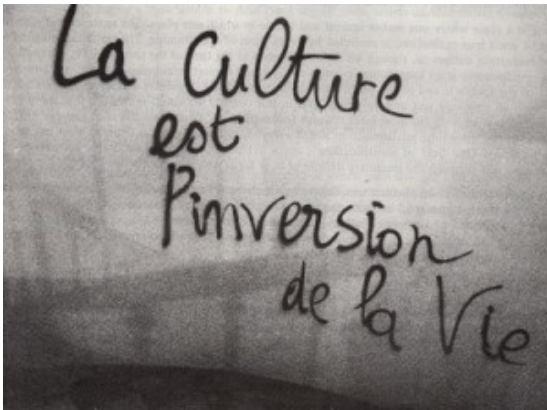
Όπως οι κλασσικοί καλλιτέχνες εξερευνούσαν την αδρανή ύλη με τη βοήθεια πινέλων ή του σκαρπέλου, οι καταστασιακοί, οπλισμένοι με καινούργια εργαλεία, εξερεύνησαν το νέο υλικό τους την καθημερινή ζωή. “Η καθημερινή ζωή είναι το μέτρο των πάντων: της ολοκλήρωσης ή της μη ολοκλήρωσης των ανθρώπινων σχέσεων, της χρήσης του βιωμένου χρόνου, των ερευνών της τέχνης, της επαναστατικής πολιτικής” (Γκυ Ντεμπόρ).

Απέναντι σε καλλιτέχνες που δεν είχαν καταφέρει να βρουν το δρόμο για ν'αποφεύγουν τις παγίδες των ιδεολογιών ή του κορπορατισμού, η κριτική της καθημερινής ζωής έγινε μια στρατηγική τοποθέτηση: “Η καθημερινή ζωή είναι το σύνορο ανάμεσα στον κυριαρχούμενο και τον μη κυριαρχούμενο τομέα της ζωής, δηλαδή ο τόπος του τυχαίου-διακυβευόμενου”.

Οι καταστασιακοί εισέδυσαν στον ιστό της πόλης, τον προκάλεσαν και δοκίμασαν εκεί νέες πειραματικές σχέσεις. Δεν το έκαναν στο όνομα ιδεολογικών προκαταλήψεων αλλά ελεύθερα με μια αυστηρότητα σχεδόν επιστημονική. Η Καταστασιακή Διεθνής ήταν αξιόλογη επειδή ήταν η μοναδική ομάδα καλλιτεχνών που προσπάθησαν να συγκρουστούν συστηματικά με την ιδεολογική δομή της αστικής κοινωνίας. “Θέλουμε ν' απαλλοτριώσουμε τους θεσμούς που γονατίζουν τους ανθρώπους, ν' απαλλοτριώσουμε τα εργαλεία παραγωγής εξαρτημένων ανακλαστικών τα οποία διαθέτουν αυτοί οι θεσμοί. Για την απελευθέρωση των φυλακισμένων ονείρων μας, δεν υπάρχει πράγματι καμιά άλλη δυνατότητα από το να ιδιοποιηθούμε για λογαριασμό μας τους παράγοντες που μας διαμορφώνουν” (Ουβε Λάουζεν).

Ενώ τ' απομεινάρια των παλαιών πρωτοποριών είχαν πλέον περιοριστεί σε μια επαναναληπτική και άψυχη πρακτική, το πρώτο καταστασιακό κύμα αποστασιοποιήθηκε από τα κλασσικά εργαλεία και στηρίγματα της τέχνης κι έφθασε ως την κριτική της πολεοδομίας. “Δεν κατοικούμε στη συνοικία κάποιας πόλης αλλά στην εξουσία. Κατοικούμε κάπου μέσα στην ιεραρχία” (Κοτάνυι και Βάνεγκεμ). “Η πολεοδομία είναι η πληρέστερη συγκεκριμένη πραγμάτωση ενός εφιάλη” (Βάνεγκεμ). “Όλος ο χώρος έχει πλέον καταληφθεί από τον εχθρό, ο οποίος καθυπόταξε για λογαριασμό του ακόμα και τους στοιχειωδέστερους κανόνες του χώρου (πέρα από την νομοθεσία, την γεωμετρία). Η στιγμή εμφάνισης της αυθεντικής πλεοδομίας θα έρθει όταν, μέσα σε ορισμένες ζώνες καταγγείλουμε βροντερά το κενό αυτής της καθυπόταξης. Αυτό που ονομάζουμε “κατάσταση” αρχίζει από εκεί. Μπορούμε να την κατανοήσουμε με τη βοήθεια της έννοιας “θετική οπή”, την οποία έφτιαξε η σύγχρονη Φυσική. Το να υλοποιήσουμε την ελευθερία, σημαίνει πρώτα απ’ όλα ν’ απαλλοτριώσουμε μερικά κομμάτια από την επιφάνεια του υποταγμένου πλανήτη” (Βάνεγκεμ).

Αυτή η εμμονή τους με την ποιότητα του χώρου, τούς οδήγησε στα όρια της κριτικής του δικαίου, των οφθαλμαπατών του και των νομικών κενών του. “Συναντάμε την έννοια “πατρίδα” στα βιβλία της ιστορίας. Λόγια τέτοιου είδους είναι φορτισμένα με την υπόσχεση ότι υπάρχει κάπου, σε μια γεωγραφική σχέση, μια αντιστοιχία ανάμεσα στην προσωπικότητα μας και ένα περιβάλλον. Τέτοια λόγια έχουν κινητοποιήσει τις σκέψεις και τα όνειρα. Η πατρίδα παρουσιάζοταν σαν ένας συλλογικός χώρος για τις ιδέες και τις πράξεις, σαν μια επαφή ανθρώπων μέσα σ’ ένα κοινοτικό έδαφος. Είναι σαφές ότι σήμερα η πατρίδα μας βρίσκεται παντού. Ή, μάλλον, ακριβέστερα η πατρίδα μας δεν βρίσκεται πουθενά” (Ούβε Λάουζεν).

Ζώντας τις αντιφάσεις τους με ειλικρίνεια, οι καταστασιακοί δεν επεδίωξαν να καμωθούν πως είναι ελεύθεροι αλλά, αντίθετα, θέλησαν να δώσουν υλική μορφή στη δική τους έλλειψη ικανοποίησης ώστε να την καταγγείλουν. “Η πραγματικότητα από την οποία πρέπει να ξεκινάμε, είναι η έλλειψη ικανοποίησης” (Γκυ Ντεμπόρ, Σχετικά με το πέρασμα μερικών προσώπων δια μέσου μιας αρκετά σύντομης χρονικής ενότητας, 1959). Έτσι οδηγήθηκαν στη διατύπωση μιας αυθεντικής θεωρίας της έλλειψης ικανοποίησης: “Πράγματι, τα πάντα εξαρτώνται από το επίπεδο στο οποίο τολμάμε να θέσουμε αυτό το πρόβλημα: πώς ζούμε; πώς ικανοποιούμαστε; πώς δεν ικανοποιούμαστε;”

Η κριτική που έκαναν στην οργάνωση της ζωής, τούς οδήγησε σε μια κριτική του γλωσσικού συστήματος: “Οι λέξεις δουλεύουν για λογαριασμό της κυρίαρχης οργάνωσης της ζωής”. “Το πρόβλημα του γλωσσικού συστήματος βρίσκεται στο επίκεντρο όλων των αγώνων για την κατάργηση ή την συντήρηση της παρούσας αλλοτρίωσης. Είναι αδιαχώριστο από το σύνολο του πεδίου αυτών των αγώνων. Ζούμε μέσα στο γλωσσικό σύστημα όπως ζούμε μέσα στον μολυσμένο αέρα.” (Ντεμπόρ)

Η κριτική της οργάνωσης της ζωής και η κριτική της οργάνωσης του γλωσσικού συστήματος τούς οδήγησε να επανεξετάσουν το ίδιο το ζήτημα της οργάνωσης: “Δεν αμφισβητούμε ποτέ πραγματικά μια οργάνωση της ύπαρξης χωρίς ν’αμφισβητούμε και όλες τις μορφές γλωσσικού συστήματος που ανήκουν σε αυτήν”. “Οι ομάδες που ψάχνουν να δημιουργήσουν μια επαναστατική οργάνωση νέου τύπου, συναντούν τη μεγαλύτερη δυσκολία στο έργο της εγκαθίδρυσης καινούργιων ανθρώπινων σχέσεων μέσα σε μια τέτοια οργάνωση” (Internationale Situationiste). “Είναι αδιανόητο μια οργάνωση που αντιπροσωπεύει την αμφισβήτηση όπως τη βιώνουν οι άνθρωποι, και η οποία ξέρει να τους μιλά, να παραμένει αδύναμη...”

Μέσα στην καταστασιακή προοπτική υπήρχαν οι προϋποθέσεις μιας επανάστασης του νοήματος που θα μπορούσε να αφορά όλες τις κοινωνικές κατηγορίες. Το σκάνδαλο δεν είχε να κάνει τόσο με την έλλειψη ικανοποίησης των φτωχών, όσο με την έλλειψη ικανοποίησης των πλούσιων. Πώς είναι δυνατόν τραπεζίτες, πανεπιστημιακοί, καλλιτέχνες, επιχειρηματίες, άνθρωποι τόσο έξυπνοι να ζουν μια τόσο ποταπή καθημερινή ζωή;

Οι καταστασιακοί ανήγγειλαν τη θεωρία αυτής της έλλειψης ικανοποίησης αλλά δεν μπόρεσαν να

περάσουν στην πράξη. Από τη Συνδιάσκεψη του Λονδίνου, τον Σεπτέμβριο του 1960 χωρίστηκαν σε δύο τάσεις: μια καλλιτεχνική και μια προλεταριακή. Αυτή η διαίρεση έληξε με την Συνδιάσκεψη του Γκέντεμποργκ, τον Αυγουστο του 1961, που οδήγησε στον μαζικό εξοστρακισμό όλων των καλλιτεχνών κατά τους επόμενους μήνες.

Με επικεφαλής τους Γερμανούς της ομάδας Spur, οι καταστασιακοί της καλλιτεχνικής τάσης, που αμφισβητούσαν την επαναστατική ικανότητα του προλεταριάτου, τρομοκρατήθηκαν από τις συνέπειες ενός ξεπεράσματος της τέχνης, το οποίο έθετε υπό αμφισβήτηση την μίζερη ζωή τους ως καλλιτεχνών. Εγκατέλειψαν τα πειραματικά εργαλεία και ξαναγύρισαν στα πινέλα τους, στα σκαρπέλα και τα χάπενινγκς.

Έτσι, σ' εκείνους που μετείχαν στην τάση που παρέμεινε και οι οποίοι αρνούσαν να παραμείνουν στο πλαίσιο μιας καλλιτεχνικής πρακτικής, την συντεχνιακή διάσταση της οποίας είχαν ξεγυμνώσει, έπεσε ο κλήρος να επεξεργαστούν την αυθεντική προοπτική των νέων εργαλείων τους, να εγκαθιδρύσουν νέες ανθρώπινες σχέσεις, τουλάχιστον μεταξύ τους. Ωστόσο, μόλις εσήμανε η ώρα να χτίσουν αυτήν την καινούργια οργάνωση, αποδείχθηκαν ανίκανοι για κάτι τέτοιο και το μόνο που κατάφεραν ήταν ν' αλληλοσπαραχθούν.

Οι τελευταίοι καταστασιακοί δημιούργησαν μια νέα θεωρία, την θεωρία του θεάματος και επηρεασμένοι από την ομάδα Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα, εγκατέλειψαν τα πρωτότυπα εργαλεία τους για να κατέλθουν στις μάζες. Έτσι, κατάντησαν μια ακόμα αριστεριστική οργάνωση. Από την στιγμή που έπαψαν ν' ανιχνεύουν την δική τους έλλειψη ικανοποίησης, έπαψαν να είναι γνήσιοι, και οι δραστηριότητες τους σηματοδεύτηκαν από την πιο ουσιαστική αστική έκφραση του διαχωρισμού: την αυτονόμηση της σκέψης.

Παγιδευμένοι μέσα στον μαρξιστικό ωφελιμισμό, διατήρησαν την καταστασιακή μορφή του περιοδικού τους και του λεξιλογίου τους, αλλά εγκατέλειψαν τα εργαλεία στα οποία όφειλαν την πρωτοτυπία τους και έτσι απώλεσαν την καταστασιακή αξιοπιστία τους. Η Καταστασιακή Διεθνής υπήρξε ο τόπος ενός λόγου, ο τόπος μιας αλήθειας, αλλά ποτέ δεν υπήρξε ο τόπος της κριτικής αυτού του λόγου κι αυτής της αλήθειας. Εκεί που άρχισαν οι αναμεταξύ τους διαφωνίες, εκεί που άρχιζε η ανθρώπινη ζωή, η Καταστασιακή Διεθνής έβαλε μπρος τις διαγραφές.

Μετάφραση: Γ.Ιωαννίδης

Αναδημοσίευση από το έντυπο περιοδικό Νέα Κοινωνιολογία, τεύχος 46

Συντομο URL: <http://wp.me/pyR3u-9LG>

Share:

- [Share](#)
-